

Skam, Skyld og Straf

Inga Floto

Fortid og Nutid, juni 2007, s. 129-137.

Et skuddrama i indvandrer miljøet på Nørrebro i forsommeren 2005 medførte en konfrontation mellem forskellige retsopfattelser. Debatten afslørede samtidig en vis usikkerhed omkring dansk retshistorie hos flere af deltagerne, som dette lille essay vil søge at råde bod på. Artiklen er baseret på den af Michel Foucault inspirerede opfattelse, at vi ikke nødvendigvis lever i den bedste af alle verdener, og at vores retssystem ikke nødvendigvis er udtryk for den højeste visdom og retfærdighed. Retssystemer er kulturelle størrelser (og magtteknologiske instrumenter i Foucaults optik) og kan analyseres som forskellige, men ligeværdige systemer. Ære og skam, skyld og straf er centrale begreber i ethvert retssystem, men indgår med forskellig vægt til forskellig tid. En analyse af netop disse begreber sætter vores eget system i relief.

Inga Floto, f. 1937, dr.phil. og indtil 1. maj 2006 professor i nyere og nyeste tids historie ved Københavns Universitet. Artiklen udgør den faglige del af hendes afskedsforelæsning 29. september 2006.

Med udgivelsen af *Surveiller et punir* (da. *Overvågning og straf*) i 1975 indledte Michel Foucault en veritabel revolution i studiet af straffenes historie, fordi han definitivt gjorde op med den fremskridtstænkning og selvgratulerende humanitetsbegejstring, der hidtil havde domineret forskningsfeltet og præget beskrivelserne af strafferettens udvikling siden middelalderen. "Det er velkendt for retshistorikerne, at straffene er blevet mindre strenge de sidste århundreder", skrev han i en central passage. "Men længe blev dette opfattet rent kvantitativt – som at der blev mindre grusomhed, mindre lidelse, større mildhed, mere respekt, mere "humanitet". I virkeligheden ledsages disse ændringer af, at afstraffelsen skifter retning. Mindre intense li-

delser? Måske. Men det som er sikkert, er at straffenes genstand er blevet en anden. ... Siden det ikke længere er kroppen er det sjælen. Nu når soningen ikke længere skal arte sig som fysisk lidelse, bør straffen have dybdevirkning på hjertet, tanken, viljen, tilbøjelighederne". For Foucault er der altså ikke tale om fremskridt, og humanitet har han sat i anførselstegn, men om to forskellige og ligeværdige straffesystemer med hver sit rationale og hver sin magtteknologi, som han så gør til genstand for en nærmere analyse. Ved at fornægte fremskridtet etablerer han samtidig en diskontinuitet, der gør det muligt at se begge systemer udefra og dermed behandle dem med samme kritiske distance.

Foucaults hovedinteresse var de

magtteknologiske aspekter af de forskellige straffesystemer, men der er intet til hinder for at anvende samme metode på andre aspekter af strafferettens historie. For et par år siden blev jeg bedt om at holde et foredrag over temaet "skam, skyld og straf – historisk set" ved et seminar afholdt af Folkekirkens Efteruddannelse. I mellemtiden er problemstillingen pludselig blevet meget aktuel, fordi et skuddrama i indvandrer miljøet på Nørrebro i forsommeren 2005 bragte to forskellige retsopfattelser på kollisionskurs netop på grund af deres forskellige vægtning af disse begreber. Jeg har valgt at gøre tre nedslag i historien – de middelalderlige landskabslove, 15-1600-tallets såkaldte "strengt straffesystem", og strafferetsrevolutionen o. 1800 – for at undersøge, hvordan disse forskellige systemer "tænker" om begreberne skam, skyld og straf. Det, der interesserer mig, er begrebernes sociale funktion, ikke den individualpsykologiske betydning.

Landskabslovene

De middelalderlige danske landskabslove – Skånske Lov, Valdemars og Eriks Sjællandske Love, og Jyske Lov – er nedskrevet i tiden o. 1200. Nedskrivningen af de tre første er sandsynligvis sket på privat initiativ, mens den fjerde og sidste, Jyske Lov, er vedtaget på et rigsmøde i Vordingborg i 1241 og bærer Kong Valdemars (Sejrs) navn. Lovenes nedskrivning er altså et produkt af Valdemarstiden, der var en periode med store økonomiske, sociale og politiske forandringer, hvor kongen i samarbejde med kirken søgte at konsolidere sin magt, og lovenes nedskrivning skal ses som en del af denne proces. Det er desuden klart, at kirken har haft en væsentlig indflydelse på deres nedskrivning, ikke alene fordi det var gejstligheden, der beher-

skede skrivekunsten. Jyske Lovs berømte fortale er påvirket af kanonisk ret og lovens nedskrivning tillagt Biskop Gunner af Viborg, mens Ærkebiskop Anders Sunesen er forfatter til en latinsk parafase af Skånske Lov. Lovene afspejler denne brydningstid og rummer både nye og gamle – måske meget gamle – sædvaneretslige regler, men de nærmere enkeltheder er omstridte. Det er imidlertid ikke væsentligt i denne sammenhæng, det væsentlige er, hvordan lovene "tænker".

Det samfund, lovene afspejler, er et samfund, hvor det gamle fejde- og slægts-samfund møder nye sociale normer sat af konge og kirke i fællesskab, men hvor ære og skam stadig er de dominerende sociale begreber. De islandske sagaer beskriver de kulturelle normer, der ligger til grund for en sådan samfundstype. Familiens ære kræver, at der hævnnes for begået uret, og skammen rammer den, der ikke hævner. *"Jeg kalder Gud og gode mænd til vidne på, at jeg sværger dig til, ved alle Kristis kræfter, og ved din manddom og dit manddomshjerte, at du skal hævne alle de sår som [min mand] havde på sit døde legeme - ellers skal du hedde hver mands nidding"*, siger Hildegunn til sin onkel Flose i en af de afgørende scener i Njals saga. Han havde tilbudt at hjælpe hende til et ærefuldt forlig, *"efter det som alle gode mænd synes på alle måder er os til oprejsning"*, men Hildegunns udfordring til Floses ære og dermed hele sociale status er af en sådan karakter, at han ikke ser nogen vej udenom blodhævnen, selv om han samtidig ved, at det vil betyde døden for mange gode mænd, måske også ham selv. Tragedien er uafvendelig.

I et sådant samfund fylder æren hele rummet. Fejde og blodhævn er naturlige svar på krænkelser, volden er det sprog, man taler. I mangel af en overordnet straffemyndighed, en stærk statsmagt,

findes kun den private hævn, og hæftelsen er kollektiv. Familier bøder kollektivt og hævner kollektivt. Det er på denne baggrund, man skal forstå landskabslovene, de sætter regler for konfliktløsning. Voldsspiralen skal bremses. Tinget er det forum, hvor konflikter bringes op. Det er her, anklager føres frem. Der er tale om private søgsmål, også inden for det vi i dag ville kalde strafferetten, og privat straffuldbyrdelse. Den anklagede kan rense sig ved ed og mededsmænd, det såkaldte negative bevis. Bøder er den alt dominerende straf for sår, legemsbeskadigelser, osv., kun tyveri er behæftet med dødsstraf (i Jyske Lov dog også visse former for drab og røveri, samt ildspåsættelse). For drab betales mandebod til den dræbtes familie, men mandeboden kan afslås, og retten til hævn dermed fastholdes.

Det er vigtigt at holde sig for øje, at bødesystemet og mededsinstitutionen sigter mod forlig, ikke retfærdighed. Retfærdighed er et begreb, der overhovedet ikke findes i denne tankegang. Det handler om ære og skam, ikke om ret og uret, og det kan være skamfuldt at indgå forlig. Af Anders Sunesens parafase af Skånske Lov fremgår, at loven også har forsøgt at løse dette problem i form af en særlig edsaflæggelse af begge forligsparter. Med sikkerhedseden, også kaldet *trygd*, sværger den dræbtes frænder, at de ikke fremover vil hævne sig på dem, der har erlagt boden. Mens omvendt de, der betaler boden, sværger, at de selv ville have modtaget bod, hvis de havde befundet sig i samme situation. Det er den såkaldte jævnings- eller lighedsseden, og Anders Sunesen tilføjer: *“Men lighedsseden kræves altid meget ihærdigt, thi når de krænkede ligestilles med den, der krænker dem, bortfalder den ringeagt, som plejer at ramme dem, som har måttet finde sig i overgreb fra retsbryderes side; thi kloge folk lægger altid mere*

vægt på et uplettet navn og på generhvervelsen af det omdømme, de har krav på, end på en godtgørelse i penge”.

Manddrab kan altså i visse sammenhænge betragtes som både ærefuldt og nødvendigt, ja, som en dyd. Hør blot, hvad den førkristne islandske skjald, Egil Skallagrimsøn, kvæder om sin højt elskede druknede søn i *Sønnetabet* (Keld Gall Jørgensens oversættelse):

Jeg ved det selv,
at i min søn,
ville intet ondt
vokse frem.
Til manddrab
modnet han var
hvis ikke døden
havde øvet sin dåd.

I dette system træder kirken ind med sit krav om skyld og ansvar, og om positivt bevis i stedet for mededens negative. Kirken sætter absolutte værdier, dvs. kræver retfærdighed. Kongen håndhæver disse værdier og udvikler sig samtidig til straffuldbyrder, men det er en lang proces. En stærk statsmagt, statens voldsmonopol, er overhovedet forudsætningen for, at man kan tale om straf i moderne forstand. En ultrakort definition af straf hentet fra Salmonsens Konversationsleksikon lyder sådan: *“Straf er en Lidelse, som den organiserede Samfundsmagt forsætlig tilføjer den, der tilregnelig begaar et (strafbart) Retsbrud (Forbrydelse)”*. Straf kan altså opfattes som statens hævn på vegne af borgeren for den forurettelse, der har fundet sted. Det er ingen vilkårlig hævn, for dens form og omfang fastlægges af lovgivningen ud fra vedtagne retfærdighedsprincipper, men det er til gengæld ingen konfliktløsningsmodel.

Nørrebro 2005

Som nævnt gav en skudepisode med dø-

delig udgang på Nørrebro i København i maj måned 2005 anledning til en større offentlig debat om retsprincipper. De involverede parter i episoden var af palæstinensisk herkomst, og en lokal palæstinensisk imam på Nørrebro, Abu Laban, foreslog en traditionel mellemøstlig konfliktløsningsmodel omfattende en erstatning fra drabsmanden til den dræbtes familie, altså i realiteten en mandebod, og flytning af drabsmanden og hans familie til et andet sted i Danmark. Fra politisk hold blev forslaget modtaget med næsten total afvisning som et grundlæggende brud med dansk retspraksis, og debatten fik en særlig skinger tone, fordi flere debattører fejlagtigt betragtede imamens forslag som udtryk for en speciel islamisk retsopfattelse. Fremtrædende jurister som Hans Henrik Brydensholt og Vagn Greve udtalte sig derimod positivt om private mæglingforsøgs konfliktløsende og fredsskabende muligheder, der naturligvis ikke skulle erstatte, men supplere den offentlige retsforfølgelse. En retsforfølgelse der i parentes bemærket ikke alene ville omfatte drabsmanden, men også den dræbtes brødre og venner, hvis angreb på drabsmanden udløste konflikten.

I oktober 2005 forelå omsider afgørelsen fra det danske retssystem. Statsadvokaten frafaldt tiltalen for drab, fordi drabsmanden måtte anses for at have handlet i lovligt nødværge. En ikke offentliggjort videooptagelse spillede en central rolle for beslutningen om tiltalefrafald. Drabsmanden blev dog dømt for ulovlig våbenbesiddelse, mens sagerne mod drabsmandens angribere til gengæld trak ud. Syv personer var tiltalt for vold af særlig rå, brutal eller farlig karakter. I marts 2006 blev sagen atter aktuel, fordi den centrale videooptagelse blev vist i DR2 i forbindelse med et dokumentarprogram, der satte spørgsmålstegn ved statsadvokatens afgørelse

og i øvrigt kædede tiltalefrafaldet sammen med en drabssag på Christiania, hvor drabsmanden fra Nørrebro var politiets hovedvidne, og fjernsynsuddannelsen mere end antydede, at der var tale om en studehandel, som statsadvokaten dog på det kraftigste benægtede. På opfordring af de tiltaltes advokater gik ombudsmanden ind i sagen, og flere fremtrædende jurister beklagede, at spørgsmålet om nødværge ikke var blevet afgjort ved en domstol. Af dokumentaruddannelsen fremgik endvidere, at drabsmanden nu er bosat i et andet land og omfattet af et vidnebeskyttelsesprogram. Man kan vel sige, at de, der havde håbet på en principiel og entydig konfrontation mellem to retssystemer, ikke fik deres forventninger opfyldt.

Det strenge straffesystem

I senmiddelalderen begyndte strenge straffe at slå igennem i byerne. Ribe stadsret fastsatte dødsstraf for manddrab allerede i 1269. Det strenge straffesystem nåede et højdepunkt i 15-1600-tallet og må ses som et led i statsmagtens bestræbelser på en overtagelse af voldsmonopolet gennem en civilisering og disciplinering af befolkningen, en nedbrydning af slægtssamfundet og en individualisering af straffene. Skærpselsen af straffene gav sig udslag i lemlæstende og pinefulde straffe. Jo svagere statsmagt, jo mere grufulde straffe synes tendensen at være, det handler om afskrækkelse gennem frygt. Kongemagten fremstod nu som både straffuldbyrder og dommer, og den alliance mellem konge og kirke, der var begyndt at tage form i middelalderen, blev yderligere cementeret. Systemet kulminerede i reformationstiden, hvor mosaik ret, dvs. de gammeltestamentelige straffe som de fremgår af mosebøgerne, kom til at

Nytorv, København 1752. Frem til 1758 blev offentlige henrettelser udført på pladsen midt i København. Henrettelserne blev iscenesat som kristent ritual, hvor vægten lå på synd, skyld, anger, tilgivelse og soning. (Illustration: Københavns Bymuseum)

udgøre retsgrundlaget. Hvis man søger historiske paralleller til islamisk ret og *sharia* lovgivning, er det altså snarere her, man skal lede.

I Chr. III's københavnske reces af 1537 indførtes dødsstraf for manddrab: "da bødes liv for liv, og manddræberens hovedlod være forbrudt, halvt til os [kongen] og halvt til den dødes nærmeste arving, og dermed skal manddræberens slægtninge være kvit og uden fejde af den dødes slægt og venner, og ej besværes med nogen ydermere bod". Her sættes klart et absolut retfærdighedsbegreb, liv for liv. Erstatningen bibeholdes ganske vist, men kun til nærmeste arving, slægten er i øvrigt ude af billedet.

Det handler om at fastslå skyld og placere et individuelt ansvar. Bestemmelsen gjaldt dog kun for købstadmænd og bønder, adelens fejderet turde kongen endnu ikke røre.

Af begrundelsen for lovgivningen fremgår det endvidere klart, at vi nu befinder os ikke bare i en anden tid end landskabslovenes, men også i et andet rum. Kongen gør vitterligt, "at efter Vi af den almægtigste Guds milde og nådige skikkelse og forsyn er kommet til Danmarks Riges regimente, og på det, at dette gode gamle kongerige des bestandigere må blive ved magt holden og Guds fortørnelse og onde sædvaner må blive nedlagt og afstillet, da har vi nu

med vort elskelige Danmarks Riges råd nu til denne almindelige herredag her i København forsamlet ... besluttet og gjort her i riget sådan skikkelse, politi og ordning, som her efterfølger". Kongen fremstår her som opretholderen af Guds lov, forbryderen krænker ikke bare kongen, men Gud. Ethvert lovbrud er ikke blot en forbrydelse, men en synd. Guds vrede truer hele samfundet, hvis forbryderen ikke straffes. I et sådant samfund fylder religionen hele rummet.

Danske Lov af 1683 – enevældens store lovgivningsarbejde – indoptog på mange punkter Jyske Lovs bestemmelser, og bødesystemet og forlig var derfor stadig udbredt, men strafferetten var nyskrevet og baseret på mosaisk ret. I det strenge straffesystem spiller såkaldte skamstraffe en vigtig rolle, enten i form af lemlæstelse (f.eks. afhugning af hænder eller fingre, brændemærkning), fornædning (f.eks. gabestok, kagstrygning) eller bare latterliggørelse (f.eks. den spanske kappe, fedelen). De to første typer straffe var ikke alene smertefulde, men havde som yderligere konsekvens, at man mistede sin ære, man blev uærlig, fordi man havde været i berøring med bødlen. Den sidste type, der på engelsk har fået betegnelsen "reintegrative shaming", var derimod af mindre alvorlig karakter, og efter udstået afstraffelse kunne man genoptage sin plads i fællesskabet.

Begreberne ære og skam spiller altså stadig en vigtig rolle i straffesystemet, men de har en helt anden funktion end på landskabslovenes tid. Nu er begreberne knyttet til loven. Med slægssamfundets fremadskridende opløsning og kongens voksende magt er æren skrumpet. Den fylder ikke mere hele rummet, men klæber til kroppen så at sige, og bødlen kan få den af. Det tidlige moderne uærlighedsbegreb er en vanskelig størrelse at få hold på. Nærmest kommer man det

måske ved at sige, at ærlighed er lig med socialt tilhørsforhold.

Den offentlige henrettelse var det sted, hvor sammenhængen mellem religion og straf fremstod tydeligst. Dødsstraffens begrundelse var at finde i 1. Mosebog, kap. 9, vers 6: "*Den, der udgyder menneskets blod, skal få sit blod udgydt af mennesker. For i sit billede skabte Gud mennesket*". Henrettelsesritualet var iscenesat som et kristent ritual, hvor vægten lå på synd, skyld, anger, tilgivelse og soning. Både præst og bøddel var tilstede på skafottet, og forbryderens erkendelse af sin skyld og anrøbelse om Guds nåde og tilgivelse, ofte ledsaget af svære pinsler, og præstens meddelelse af syndsforladelse, blev modsvaret af den anrøbelse til Gud om nåde for hele samfundet, som udslettelsen af forbryderen gennem henrettelsesakten udgjorde. Henrettelsen foregik i et religiøst rum, og lidelsen fik mening i dette rum. Samtidig henter henrettelsen sin legitimitet i dette rum, det er Guds lov, der opfyldes. Ansvar er Hans og ikke menneskenes.

Strafferetsrevolutionen o. 1800

Med oplysningstiden i sidste halvdel af 1700-tallet, kulminerende med den franske revolution i 1789, begynder de tendenser, man plejer at betegne som modernisering, demokratisering og sækularisering, at slå igennem i de vestlige samfund. Sækulariseringen betyder en adskillelse af religion og politik og betegner overgangen fra en religiøs kultur til en personlig religiøsitet. Religionen forsvinder ikke, men den bliver et privat anliggende. Det kan også siges på den måde, at vi nu bevæger os fra et religiøst ind i et politisk rum.

Dette fremgår også med al ønskelig tydelighed af den omfattende straffe-

Vestre Fængsel stod færdigt i 1895 og er tegnet af stadsarkitekt i København Ludvig Fenger efter de panoptiske principper. (Foto: Københavns Bymuseum)

retsdebat, som var en så vigtig del af oplysningstidens samfundskritik og dens angreb på det enevældige kongedømme. Debatten var rent sækular, den handlede ikke om synd, skyld og anger eller Guds straffedom, men om effektivitet, rationalitet og lighed for loven. Lemlæstende og pinefulde straffe var hverken effektive eller rationelle, og hele straffesystemet blev kritiseret som inkonsekvent og tilfældigt. Straffens formål var at hindre gerningsmanden i at begå nye forbrydelser og afskrække andre fra at begå tilsvarende lovbrud, og dette kunne bedst opnås gennem en hurtig og effektiv retshåndhævelse, hvor straffen var proportional med lovovertrædelsen. *“Et af de bedste midler til at tøjle forbrydelser er ikke straffenes grusomhed, men*

deres uundgåelighed”, skrev f.eks. en af tidens mest indflydelsesrige reformatorer, italieneren Cesare Beccaria. Resultatet af debatten blev en fuldstændig omkalfatring af strafferetten ikke bare i Frankrig. I løbet af første halvdel af 1800-tallet blev de korporlige offentlige afstraffelser erstattet af fængslet. Frihedsberøvelse blev den altdominerende straf. Skafottet og kagen på byens torv blev afløst af cellens ensomhed.

Fængslet var ikke nogen ny opfindelse i europæisk strafferet, men måden at tænke fængslet på var ny. Det moderne cellefængsel var tænkt ikke bare som et straffe-, men også som et forbedringsinstrument, det gamle fængsel var et opbevaringssted. Her sad forbrydere, mens de ventede på dom og afstraffelse, og her

samlede man skyldnere, løsgængere og tiggere og vanartede børn og efterhånden også egentlige lovovertrædere, der var benådet for dødsstraf. Men disse fængsler var ikke cellefængsler i moderne forstand, hvor arkitekturen indgår som et element i selve afstraffelsen og ikke mindst i forbedringen. Tværtimod var forskellige kategorier af lovbrydere ikke klart adskilte, og de hygiejniske forhold var elendige. Synd, laster og uhumskehed trivedes i flæng.

I dansk retshistorie plejer man at anføre tyveriforordningen af 20.2.1789, hvor forbedringsmotivet eksplicit nævnes, proportionalitetsprincippet fastslås, og fængselsstraf erstatter hængning eller brændemærkning og kagstrygning, som det første egentlige gennemslag af de nye strafferetsideer på dansk grund. Samme år skiftede også Tugt- og Rasp- og Forbedringshuset. De store fængselsbyggerier efter de moderne principper, der blev udformet i England og USA i begyndelsen af 1800-tallet, blev dog først sent realiseret i Danmark, hvor statsbankerot og udenrigspolitiske katastrofer i mange år effektivt bremsede alle udgiftstunge reformer. Først med opførelsen af Horsens Tugthus i 1853 og ikke mindst Vridsløselille Forbedringsanstalt i 1859 kom Danmark for alvor med på den nye trend. De to store fængselsbyggerier blev de første synlige udslag af Grundlovens gennemførelse i 1849.

Cellefængslets formål, at straffe og forbedre, søgtes realiseret gennem nøje overvågning, stram disciplin, arbejde og religiøs påvirkning. Cellefængslets panoptiske arkitektur står i gæld til den engelske filosof Jeremy Benthams vision om den ideelle overvågnings- og disciplineringsmaskine, *Panoptikon*, hvor fangen skulle føle sig konstant overvåget uden at kunne se sine vogtere og herigennem så at sige ville komme til at in-

ternalisere overvågningen og dermed gøre den til en del af sig selv. Men cellefængslet har samtidig dybe rødder i en kristen tradition for kontemplativ ensomhed, der går tilbage til klostercellen. Det var ingen tilfældighed, at det var i kvækerstaten Pennsylvania i USA, at isolationsfængslet fik sin første forbillige udformning.

Den religiøse bearbejdelse af personligheden gennem bibellæsning, samtaler med præsten og gudstjenesten, skulle føre til skyldfølelse, anger, selvindsigt og deraf følgende moralske forbedring. Religionen var at opfatte som et værktøj i forbedringsprocessen på linie med overvågning, disciplin og arbejde. Cellen, den totale isolation, blev set som det centrale instrument i hele straffe- og forbedringsprocessen. Her opholdt fangen sig dag og nat i ensomhed, her arbejdede han, her sov han, her spiste han, og helt moderne vandklosetter til hver celle sikrede, at han kun behøvede at forlade sit ensomme opholdssted, når han skulle på gårdtur, i skole eller til gudstjeneste, men da skulle han bære maske.

I dette rationelt opbyggede straffesystem med forbedring som erklæret formål, har dødsstraffen ingen berettigelse. Den er "*hverken nyttig eller nødvendig*", som Cesare Beccaria udtrykte det. Samtidig har den mistet sit legitimeringsgrundlag, når bibelens "liv for liv" ikke mere er strafferettens udgangspunkt. Men denne legitimitetskrise rammer i virkeligheden hele straffesystemet, når retfærdigheden ikke mere er baseret på absolutte værdier. For dødsstraffen fik krisen den konsekvens, at straffen enten blev anvendt så sjældent, at den mistede sin betydning, som det skete i Danmark efter straffeloven af 1866, eller at straffen blev moderniseret og effektiviseret, som det var tilfældet i f.eks. England, Frankrig og USA.

Sammenbruddet af det religiøse rum

gjorde det offentlige henrettelsesritual uforståeligt. Tilskuerne forstod ikke mere lidelsens sprog og tolkede i stedet begivenhederne på skafottet som barbari og grusomhed. Gradvis forsvandt henrettelsesceremonien derfor fra det offentlige rum og henlagdes til fængslets skjulte verden. Samtidig skiftede henrettelsesformerne karakter. Metoden skulle være hurtig, effektiv og sikker, samt indebære mindst mulig fysisk

smerte både af hensyn til delinkventen og bøddelen. Henrettelsesmaskiner som guillotine, elektrisk stol, gaskammer og senest giftsprøjte, afløste radbrækning og bøddelens sværd. En moderne henrettelse foregår i det skjulte og er uberørt af menneskehånd. Det handler om skam. Fængslet, hvor straffen gennemlevs skjult for offentlighedens blik, kan ses i samme lys. Vi skammer os.